

26. „Rozwody” kościelne

1. CELE LEKCJI – WYMAGANIA OGÓLNE

- pogłębienie prawdy o nierozzerwalności małżeństwa.

2. TREŚCI NAUCZANIA – WYMAGANIA SZCZEGÓŁOWE

uczeń:

- po lekcji definiuje pojęcie ważności zawarcia małżeństwa;
- na zakończenie zajęć stwierdza, czym są przeszkody małżeńskie;
- wymienia rodzaje przeszkód małżeńskich;
- zna procedurę sądową w Kościele.

3. POJĘCIA, POSTACI

- ważność zawarcia małżeństwa,
- przeszkody małżeńskie,
- procedura sądowa w Kościele.

4. WARTOŚCI

- docenienie nierozzerwalności małżeństwa.

5. SCHEMAT LEKCJI

- definicja wyroków sądowych co do niezaisnialego sakramentu małżeństwa,
- przeszkoda małżeńska z mocy prawa kościelnego,
- ogólna analiza procedury sądowej.

6. PROPOZYCJA REALIZACJI

Wprowadzenie

Małżeństwo ważne zawarte jest nierozzerwalne i wieczne, ponieważ małżonkowie ślubowali sobie miłość, wierność i uczciwość małżeńską przed obliczem Boga. Zawarte małżeństwo jest podniesione do rangi sakramentu, pobłogosławione przez samego Boga, nie może być rozwiązane przez człowieka. Jednakże w świecie współczesnym mamy do czynienia z rosnącą liczbą rozwodów cywilnych. Rozwód oznacza rozwiązanie ważnego małżeństwa przez sąd na żądanie jednego lub obojga małżonków. Od 2000 r. można dostrzec wzrost rozwiązanych małżeństw cywilnych.

Metoda – prezentacja multimedialna. Nauczyciel wyświetla statystykę rozwodów w Polsce oraz przyczyny rozwodów (zob. poniżej). Dokonuje analizy danych statystycznych.

Statystyka rozwodów w Polsce – dane GUS:

Liczba rozwodów:

rok 2000: 43 tys.

rok 2001: 45 tys.

rok 2002: 45 tys.

rok 2003: 49 tys.

rok 2004: 56 tys.

rok 2005: 67,6 tys.

rok 2006: 71,9 tys.

rok 2007: 66,6 tys. (26,8% liczby nowo zawartych małżeństw)

rok 2008: 65,5 tys. (25,4% liczby nowo zawartych małżeństw)

rok 2009: 65,3 tys.

rok 2010: 61,3 tys.

Przyczyny rozwodów są następujące:

- niezgodność charakterów,
- zdrada,
- nadużywanie alkoholu,
- naganny stosunek do członków rodziny,
- problemy finansowe,
- inne.

Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Rozw%C3%B3d> (dostęp: 25.06.2014).

Pytania do uczniów:

- a. Jak kształtuje się sytuacja rozwodów w Polsce?
- b. Co jest najczęstszą przyczyną rozwodów?
- c. Dlaczego tak szybko rozpadają się małżeństwa nowo zawarte?

Podsumowanie: w społeczeństwie utrwaliło się błędne przekonanie, że w Kościele też możliwe są rozwody. Jednakże zaprzecza to prawo kościelnemu. W Kościele nie występują tzw. rozwody kościelne, ponieważ byłoby to niezgodne z nauką o sakramentach. Człowiek nie może anulować małżeństwa, które pobłogosławił Bóg. W swoim nauczaniu św. Jan Paweł II stwierdził, że żadna ludzka władza, nawet Następca św. Piotra, nie może kwestionować nierozzerwalności tego sakramentu, gdyż nie ma ona żadnej władzy w odniesieniu do prawa Bożego.

Rozwinięcie tematu

Metoda – miniwykład. Nauczyciel przedstawia uczniom problem zawarcia nieważnego związku małżeńskiego.

Może się zdarzyć, że małżeństwo nie zostało ważne, tzn. w trakcie zawierania węzła małżeńskiego miała miejsce przeszkoda uniemożliwiająca jego zaistnienie.

Przeszkodą małżeńską może być każda okoliczność, która nie pozwala na ważne lub godziwe zawarcie umowy małżeńskiej.

Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r. wymienia 12 przeszkód. Wyróżnia się przeszkody małżeńskie: publiczne i tajne. Pierwszą grupę stanowią przeszkody w zakresie zewnętrznym (np. przeszkoda wieku), druga grupa dotyczy przeszkód tajnych (np. przeszkoda występku). Istnieją też przeszkody związane z prawem Bożym (impotencja, pokrewieństwo w pierwszym stopniu linii prostej, istniejący węzeł małżeński) i z prawem kościelnym – czyli pozostałe przeszkody wymienione przez KPK. Mogą pojawić się przeszkody, które bezwzględnie zabraniają małżeństwa, kiedy istnieje węzeł małżeński bądź święcenia, oraz względne, np. pokrewieństwo lub powinowactwo, które nie pozwalają na małżeństwo z bliskimi członkami rodziny.

Według *Prawa Kanonicznego* wyodrębnia się następujące przeszkody małżeńskie:

1. Przeszkoda wieku

KPK w kan. 1083 § 1 postanawia, że nie może zawrzeć ważnego małżeństwa mężczyzna przed ukończeniem szesnastego roku życia i kobieta przed ukończeniem czternastego roku. Konferencja Episkopatu Polski ustaliła wiek dla mężczyzny na 21 rok życia, a dla kobiety – 18 rok życia. Podobnie postanawia polskie prawo państwowe. Z ważnej przyczyny można uzyskać pozwolenie na wcześniejsze zawarcie związku małżeńskiego zarówno dla kobiety, jak i mężczyzny.

2. Przeszkoda niemocy płciowej

Małżeństwo z natury rzeczy jest nastawione na zrodzenie i wychowanie potomstwa, dlatego też mówiąc o zdolności do zawarcia związku małżeńskiego ma się na uwadze między innymi zdolność do podejmowania aktów skierowanych do przedłużenia życia ludzkiego. Niezdolność dokonania stosunku małżeńskiego, czy to ze strony mężczyzny czy kobiety, czyni małżeństwo nieważnym z samej jego natury. Przeszkoda ta pochodzi z prawa Bożego naturalnego i wyklucza możliwość uzyskania dyspensy, czyli pozwolenia na małżeństwo.

3. Przeszkoda węzła małżeńskiego

W KPK (kan. 1085 § 1) czytamy, że nieważnie usiłuje zawrzeć małżeństwo ta osoba, która jest związana węzłem poprzedniego małżeństwa, nawet

niedopełnionego. Przeszkoda węzła małżeńskiego pochodzi z prawa Bożego pozytywnego (prawo objawione w Piśmie Świętym i Tradycji) i nie ma możliwości otrzymania dyspensy.

4. Przeszkoda różnej religii

„Nieważne jest małżeństwo między dwiema osobami, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim lub została do niego przyjęta i nie odłączyła się od niego formalnym aktem, a druga nie jest ochrzczona” (kan. 1086 § 1).

Można od tej przeszkody uzyskać dyspensę (kan. 1125 i 1126) pod warunkiem, że strona katolicka złoży zobowiązanie, że gotowa jest pielęgnować wiarę i uczyni co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone w Kościele katolickim i po katolicku wychowane. Druga strona, nieochrzczona, winna być powiadomiona o zobowiązaniach strony katolickiej.

5. Przeszkoda święceń

KPK (kan. 1087) stanowi, że „nieważnie usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy otrzymali święcenia” lub związani są (kan. 1088) wieczystym ślubem publicznym w zakonie.

6. Przeszkoda uprowadzenia

Według KPK (kan. 1089) „nie może być ważne zawarte małżeństwo pomiędzy mężczyzną i kobietą uprowadzoną lub choćby przetrzymywaną z zamiarem zawarcia z nią małżeństwa, chyba że później kobieta uwolniona od porywającego mężczyzny oraz znajdując się w miejscu bezpiecznym i wolnym sama swobodnie wybierze to małżeństwo”.

7. Przeszkoda występku

Chodzi o zabójstwo współmałżonka osoby, z którą ktoś pragnie zawrzeć małżeństwo lub zabójstwo własnego współmałżonka w celu poślubienia określonej osoby.

8. Przeszkoda pokrewieństwa

W linii prostej pokrewieństwa nieważne jest małżeństwo między wszystkimi wstępnymi i zstępnymi, zarówno prawego pochodzenia, jak i naturalnymi. W linii bocznej nieważne jest aż do czwartego stopnia włącznie.

9. Przeszkoda powinowactwa

Powinowactwo jest to bliskość osób, której źródłem nie jest wspólnota krwi, ale ważne zawarty związek małżeński, nawet jeszcze niedopełniony. Bliskość ta istnieje między mężem i krewnymi żony oraz między żoną i krewnymi męża. Krewni męża w tej samej linii i w tym samym stopniu są powinowatymi żony i odwrotnie. Obecnie jedynie powinowactwo w linii prostej powoduje nieważność małżeństwa we wszystkich stopniach. Najczęściej chodzi tu o relacje:

ojczym – pasierbica, macocha – pasierb oraz teść – synowa, teściowa – zięć (po śmierci współmałżonka).

10. Przeszkoda przyzwoitości publicznej

Przeszkoda ta powstaje z nieważnego małżeństwa po rozpoczęciu życia wspólnego lub z notorycznego albo publicznego konkubinatu. Powoduje ona nieważność małżeństwa w pierwszym stopniu linii prostej między mężczyzną i krewnymi kobiety, i odwrotnie (kan. 1093).

11. Przeszkoda pokrewieństwa prawnego

Pokrewieństwo prawne powstaje z adopcji. Nie mogą ważne zawrzeć małżeństwa ze sobą ci, którzy są związani pokrewieństwem prawnym powstałym z adopcji, w linii prostej lub w drugim stopniu linii bocznej. Według prawa kościelnego tą przeszkodą są związani: adoptujący i osoba adoptowana oraz osoba adoptowana i dzieci osoby adoptującej.

Metoda – sytuacyjna. Nauczyciel dzieli uczniów na pięć grup. Uczniowie otrzymują opis sytuacji i określają, czy w podanych przypadkach można udzielić ślubu (załącznik 1).

Podsumowanie: przeszkody zrywające, wady zgody małżeńskiej, wady formy zawarcia małżeństwa powodują, że małżeństwo nie jest ważne. Wiele osób dąży do rozwodu cywilnego, ale mało osób w uzasadnionych przypadkach ubiega się o stwierdzenie nieważności zawarcia związku małżeńskiego. Taki obrót sprawy przyniósłby uregulowanie sytuacji pod względem kanonicznym i możliwość zawarcia małżeństwa kościelnego.

Procedura sądowa dotycząca unieważnienia zawarcia związku małżeńskiego posiada następujące etapy:

1. Złożenie skargi powodowej i przyjęcie jej przez sąd.
2. Ustalenie przedmiotu sporu – określenie przeszkody małżeńskiej.
3. Postępowanie dowodowe – po ustaleniu formuły wątpliwości sąd przechodzi do postępowania dowodowego. Na tym etapie strony składają wyjaśnienia, przesłuchiwani są świadkowie, powoływani są biegli.
4. Publikacja akt sprawy. Na zakończenie postępowania dowodowego sąd wyznacza dziesięciodniowy termin, w którym strony mogą zapoznać się z zebrany materiałem dowodowym.
5. Przedwyrokowe uwagi obrońcy Węzła Małżeńskiego, który przedstawia uwagi, w których wskazuje te okoliczności znajdujące się w aktach sprawy, które przemawiają za ważnością małżeństwa.
6. Wyrok. Na podstawie całości materiału znajdującego się w aktach sprawy, sąd wydaje wyrok, w którym stwierdza, czy sakrament małżeństwa został ważne

zawarty, czy też nieważnie. Jeżeli strona nie zgadza się z zapadłym wyrokiem ma prawo apelować do trybunału wyższej instancji.

Źródło: <http://www.kancelaria-iustitia.com/pl/proces-koscielny/uniewaznienie-slubu.html>

(dostęp: 25.06.2014).

Zakończenie

Prawo kanoniczne ani żaden urzędnik kościelny nie mogą dokonać unieważnienia ważnie zawartego małżeństwa. Sytuacja wygląda inaczej, kiedy małżeństwo zostało rzekomo dokonane mimo istniejących przeszkód małżeńskich. Wtedy związek małżeński jest nieważny. Dlatego też, jeśli przeszkoda małżeńska ustanie (np. w przypadku dyspensy, osiągnięcia odpowiedniego wieku), to obie strony jeszcze raz powinny wyrazić zgodę na zawarcie węzła małżeńskiego, albo przynajmniej jedna ze stron, od której przeszkoda ta pochodziła, przy równoczesnej dalszej chęci zawarcia małżeństwa przez stronę drugą.

Notatka

Małżeństwo zawarte i dopełnione nie może być rozwiązane żadną ludzką władzą i z żadnej przyczyny, oprócz śmierci. Przy ustalaniu przyczyn nieważności sąd kościelny wykazuje, że tytuł nieważności już istniał przed ślubem. Wynika stąd, że Kościół nie daje rozwodów, ale stwierdza tylko, że małżeństwo nie zostało ważnie zawarte (nie istnieje).

Korelacja z edukacją szkolną:

- a) etyka – wartość małżeństwa i jego nierozzerwalność,
- b) wiedza o społeczeństwie – zjawisko wzrostu rozpadu związków małżeńskich w Polsce.

7. INNE MOŻLIWOŚCI REALIZACJI

Modlitwa za małżeństwa przeżywające kryzys lub zagrożone rozwodem.

8. ALTERNATYWNE TEKSTY DO WYKORZYSTANIA

Sezon na rozstania. Rozpadają się nie tylko małżeństwa. Nie potrafimy żyć w związkach?

Rośnie liczba rozwodów, a związki z kilkuletnim stażem uważane są za niebываłe osiągnięcie. Rozpadają się nie tylko małżeństwa, ale i związki nieformalne. Ludziom coraz trudniej być razem, bo nie potrafią mówić o swoich potrzebach. Niektórzy zamiast stawić czoła kryzysom, wolą być sami.

Przestaliśmy walczyć o związki, nie potrafimy się komunikować, dlatego tak często się rozstajemy.

Pod tekstem „Młoda Polska się rozwodzi. Nie potrafią dotrwać nawet do pierwszej rocznicy” użytkownicy *naTemat* rozpoczęli dyskusję o powodach rozstań i rozpadów związków. Ich zdaniem, młodzi są niedojrzali emocjonalnie, nie dorośli do miłości, mylą ją z zauroczeniem, a później pochwopnie podejmują decyzje o ślubie. Z ich punktu widzenia rozwód jest lepszy „niż spędzenie z kimś całego życia w rosnącej pogardzie, niechęci, czasem nienawiści”.

Czas na rozstanie. Komentujący zwrócili jednak uwagę, że rozpadają się nie tylko małżeństwa, ale również związki nieformalne. Dzieje się tak dlatego, że ludzie nie potrafią dawać, zamiast tego są nastawieni na branie i indywidualną przyjemność. Poza tym brakuje im zasad i wzorców zachowań. Najpopularniejszą opinią była jednak ta, że nie mamy chęci wspólnego przezwyciężania problemów. Zamiast je rozwiązywać, wolimy być po prostu sami. Rozpadają się wszystkie związki, czy to formalne czy nieformalne. Roszczeniowość posunięta do granic możliwości. Totalny brak zasad, wzorców moralnych, brak zahamowań. Żaden związek nie przetrwa bez ciągłych kompromisów, bez chęci wspólnego przezwyciężania problemów.

Po prostu brakuje dobrej komunikacji między partnerami. Łatwiej jest powiedzieć „no to rozwód”, niż porozmawiać o problemie. Był taki fajny demot: pytanie do pary, która obchodziła chyba pięćdziesiątą rocznicę ślubu, jak można wytrzymać tak długo ze sobą, odpowiedź: bo jak się kiedyś coś popsuło, to się to naprawiało, a nie wyrzucało na śmietnik...

Marta Pawłowska

Źródło: <http://natemat.pl/33241,sezon-na-rozstania-rozpadaja-sie-nie-tylko-malzenstwa-nie-potrapi-my-zyc-w-zwiawkach> (dostęp: 25.06.2014).

26. „Rozwody” kościelne

Załącznik 1

Grupa I

Warszawa, 20.01.2014 r.

Emilia Kowalska
ul. Westerplatte 3/3, Łomianki

Kamil Nowak
ul. Dolnośląska 4/7, Warszawa

Urząd Stanu Cywilnego

ul. Zjazd 3
02-900 Warszawa*

Zwracamy się z prośbą o wydanie zaświadczenia do zawarcia małżeństwa wyznaczonego w dniu 28.06.2014 r., w kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Królowej Polski w Łomiankach.

podpisy:
Emilia Kowalska

Kamil Nowak

* Dane osób i instytucji są zmyślane.

Czy młodym można wydać zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego?
Uzasadnij odpowiedź ze wskazaniem ewentualnej przeszkody małżeńskiej.

Opis sytuacji: Obydwoje są wolni, bez zobowiązań. Mieszkają już razem.

Grupa II

Warszawa, 20.01.2014 r.

Emilia Kowalska
ul. Westerplatte 3/3, Łomianki

Kamil Nowak
ul. Dolnośląska 4/7, Warszawa

Urząd Stanu Cywilnego

ul. Zjazd 3
02-900 Warszawa*

Zwracamy się z prośbą o wydanie zaświadczenia do zawarcia małżeństwa wyznaczonego w dniu 28.06.2014 r., w kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Królowej Polski w Łomiankach.

podpisy:
Emilia Kowalska

Kamil Nowak

* Dane osób i instytucji są zmyślone.

Czy młodym można wydać zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego?
Uzasadnij odpowiedź ze wskazaniem ewentualnej przeszkody małżeńskiej.

Opis sytuacji: Kochają się, ale mężczyzna jest przekonany, że nie wytrwa w wierności małżeńskiej.

Grupa III

Warszawa, 20.01.2014 r.

Emilia Kowalska
ul. Westerplatte 3/3, Łomianki

Kamil Nowak
ul. Dolnośląska 4/7, Warszawa

Urząd Stanu Cywilnego

ul. Zjazd 3
02-900 Warszawa*

Zwracamy się z prośbą o wydanie zaświadczenia do zawarcia małżeństwa wyznaniowego w dniu 28.06.2014 r., w kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Królowej Polski w Łomiankach.

podpisy:
Emilia Kowalska

Kamil Nowak

* Dane osób i instytucji są zmyślone.

Czy młodym można wydać zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego?
Uzasadnij odpowiedź ze wskazaniem ewentualnej przeszkody małżeńskiej.

Opis sytuacji: Są razem od wielu lat, realizują się w swoich pracach zawodowych, dlatego w najbliższej przyszłości nie chcą mieć dzieci.

Grupa IV

Warszawa, 20.01.2014 r.

Emilia Kowalska
ul. Westerplatte 3/3, Łomianki

Kamil Nowak
ul. Dolnośląska 4/7, Warszawa

Urząd Stanu Cywilnego

ul. Zjazd 3
02-900 Warszawa*

Zwracamy się z prośbą o wydanie zaświadczenia do zawarcia małżeństwa wyznaniowego w dniu 28.06.2014 r., w kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Królowej Polski w Łomiankach.

podpisy:
Emilia Kowalska

Kamil Nowak

* Dane osób i instytucji są zmyślone.

Czy młodym można wydać zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego?
Uzasadnij odpowiedź ze wskazaniem ewentualnej przeszkody małżeńskiej.

Opis sytuacji: Młodzi są ludźmi wykształconymi, nie chcą chrzczyć swoich dzieci, ponieważ uważają, że jak dorosną, same wybiorą sobie wyznanie.

Grupa V

Warszawa, 20.01.2014 r.

Emilia Kowalska
ul. Westerplatte 3/3, Łomianki

Kamil Nowak
ul. Dolnośląska 4/7, Warszawa

Urząd Stanu Cywilnego

ul. Zjazd 3
02-900 Warszawa*

Zwracamy się z prośbą o wydanie zaświadczenia do zawarcia małżeństwa wyznaniowego w dniu 28.06.2014 r., w kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Królowej Polski w Łomiankach.

podpisy:
Emilia Kowalska

Kamil Nowak

* Dane osób i instytucji są zmyślone.

Czy młodym można wydać zezwolenie na zawarcie związku małżeńskiego?
Uzasadnij odpowiedź ze wskazaniem ewentualnej przeszkody małżeńskiej.

Opis sytuacji: Kobieta i mężczyzna chcą zawrzeć małżeństwo, ale ma ono mieć charakter związku otwartego.